Iwona Liżewska

DZIEDZICTWO I MY! SPOŁECZNA OPIEKA NAD ZABYTKAMI

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków w województwie warmińsko-mazurskim,
konferencja Społeczny wymiar ochrony zabytków – potencjał i uwarunkowania,
Olsztyn, 13 kwietnia 2023 r.

Warsztaty dla społecznych opiekunów zabytków
i przedstawicieli organizacji pozarządowych,
Olsztyn, 29 września 2023 r.

Obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków (18 kwietnia) były okazją do zorganizowania w Olsztynie spotkania poświęconego problematyce społecznej opieki nad zabytkami. Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków oraz Fundacja „Borussia" zorganizowali wspólnie konferencję „Społeczny wymiar ochrony zabytków – potencjał i uwarunkowania". Odbyła się ona 13 kwietnia 2023 roku w Olsztynie, w siedzibie stowarzyszenia i Fundacji „Borussia" w Domu Mendelsohna.

Planując to spotkanie, organizatorzy chcieli stworzyć ramy do rozmowy o dziedzictwie, jego potencjale i zagrożeniach, możliwościach ochrony oraz praktycznym wymiarze społecznej opieki nad zabytkami i roli poszczególnych ludzi oraz organizacji pozarządowych. Zaproszono przedstawicieli tychże organizacji, głównie z województwa warmińsko-mazurskiego. Obecni byli reprezentanci: Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddział w Olsztynie, Fundacji „Borussia", Fundacji „Dziedzictwo Nasze" z Węgorzewa, Towarzystwa Miłośników Olsztyna, Fundacji Inicjatyw Krajowych „Wybudowania" z Lidzbarka Welskiego, Pracowni Aktywności Obywatelskiej i Dokumentacji Dziedzictwa z Ostródy, Stowarzyszenia „Blusztyn" z Sińca, Towarzystwa Miłośników Reszla i Okolic, Stowarzyszenia „Wspólnota Mazurska" z Giżycka, Stowarzyszenia na rzecz Ochrony Krajobrazu Kulturowego Mazur „Sadyba" z Kadzidłowa, Towarzystwa Miłośników Ziemi Zalewskiej, Towarzystwa Naukowego PRUTHENIA

z Olsztyna, Stowarzyszenia Historyczno-Eksploracyjnego Ziemi Węgorzewskiej WENDRUSZ. Uczestnicy mieli możliwość zaprezentowania własnej aktywności, w tym działalności wydawniczej oraz nawiązania kontaktów pomiędzy sobą. Wystąpili również zaproszeni goście oraz odbyła się debata na temat społecznej opieki nad zabytkami.

Referentami byli:

- dr Barbara Bielinis-Kopeć, Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków, „Społeczna opieka nad zabytkami na ziemi lubuskiej. Doświadczenia i praktyka ostatnich pięćdziesięciu lat"
- dr Przemysław Nocuń, Stowarzyszenie „Wieża Książęca w Siedlęcinie"/ Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, „Model ochrony i odbudowy zabytków przez organizacje pozarządowe we Francji – misja REMPART i jej polscy przyjaciele"
- Ewa Romanowska, Fundacja „Borussia", „Od porządkowania cmentarza w Drwęcku do rewaloryzacji Domu Mendelsohna"
- Izabela Treutle, Lidzbarski Dom Kultury, „Rola inicjatyw społecznych w procesie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego na przykładzie czepca warmińskiego".

Panel dyskusyjny prowadziła dr Iwona Liżewska z Narodowego Instytutu Dziedzictwa, zaś wśród zaproszonych gości znaleźli się: Dariusz Barton, Warmińsko-Mazurski Wojewódzki Konserwator Zabytków, dr hab. Monika Bogdanowska, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Paweł Jaskanis, dyrektor Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Kornelia Kurowska, Fundacja „Borussia", dr Wiesław Skrobot, Pracownia Aktywności Obywatelskiej i Dokumentacji Dziedzictwa.

1. Olsztyn. Dom Mendelsohna. Oznakowanie cmentarza żydowskiego w Olsztynie, rozpoczęcie konferencji „Społeczny wymiar ochrony zabytków – potencjał i uwarunkowania", 13 kwietnia 2023 roku. Fot. Jacek Sztorc.

2. Olsztyn. Dom Mendelsohna. Konferencja „Społeczny wymiar ochrony zabytków – potencjał i uwarunkowania", panel dyskusyjny. Od lewej: Dariusz Barton, Monika Bogdanowska, Paweł Jaskanis, Wiesław Skrobot, Kornelia Kurowska, Iwona Liżewska. Fot. Jacek Sztorc.

Całe spotkanie poprzedziło uroczyste oznakowanie cmentarza żydowskiego w Olsztynie, zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w ramach ogólnopolskiego programu „Oznakowanie cmentarzy żydowskich w Rzeczpospolitej Polskiej". Uroczystego oznakowania dokonali: dr hab. Monika Bogdanowska, zastępca dyrektora z Narodowego Instytutu Dziedzictwa oraz prof. Robert Traba, współzałożyciel i wieloletni przewodniczący stowarzyszenia Wspólnota Kulturowa „Borussia".

Bardzo interesujące spotkanie oraz debatę zakończył postulat zorganizowania warsztatów roboczych poświęconych praktycznym możliwościom działania osób i organizacji pozarządowych w obszarze opieki nad zabytkami oraz edukacji.

Warsztaty zorganizowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa odbyły się 29 września 2023 roku, ponownie w Domu Mendelsohna w Olsztynie.

W warsztatach udział wzięli przedstawiciele organizacji pozarządowych, między innymi: Fundacji „Borussia", Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddział w Olsztynie, Fundacji „Dziedzictwo Nasze" z Węgorzewa, Towarzystwa Miłośników Olsztyna, Stowarzyszenia Ochrony Przyrody i Dziedzictwa Kulturowego z Łąkorza, Towarzystwa Naukowego PRUTHENIA z Olsztyna.

Uczestnicy warsztatów starali się odpowiedzieć na następujące pytania:
– Jak działać, aby poprawiać społeczną odpowiedzialność za stan dziedzictwa kulturowego w Polsce?
– Jaka jest w tym rola społecznych opiekunów zabytków, jaka organizacji pozarządowych, a jaka niezrzeszonych społeczników?
– Czym jest społeczna opieka nad zabytkami i jakie formy działania obejmuje? Jakie są możliwości, a jakie ograniczenia w tej działalności?

Efekt warsztatów stanowią rekomendacje dla dalszego działania i rozwoju społecznej opieki nad zabytkami.

3. Olsztyn. Dom Mendelsohna. Publiczność na konferencji „Społeczny wymiar ochrony zabytków – potencjał i uwarunkowania".

REKOMENDACJE, Olsztyn 29 września 2023

SPOŁECZNA OPIEKA NAD ZABYTKAMI
SPOTKANIE PRZEDSTAWICIELI ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH
I SPOŁECZNIKÓW

13 kwietnia 2023 roku w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków w Olsztynie odbyło się spotkanie przedstawicieli organizacji pozarządowych, na którym poruszano problematykę społecznej opieki nad zabytkami. Podkreślano jej możliwości, potencjał, uwarunkowania i ograniczenia. Uznano, że trzeba zorganizować kolejne spotkanie, przeprowadzić je w trybie warsztatowym i zastanowić się wspólnie nad zakresem i możliwościami działania, uwarunkowaniami i barierami oraz dostępnymi i potencjalnymi narzędziami do działania.

29 września 2023 roku w Olsztynie odbyły się warsztaty poświęcone tej problematyce. Wzięli w nich udział przedstawiciele organizacji pozarządowych, między innymi: Fundacji „Borussia", Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Oddział w Olsztynie, Fundacji „Dziedzictwo Nasze" z Węgorzewa, Towarzystwa Miłośników Olsztyna, Stowarzyszenia Ochrony Przyrody i Dziedzictwa Kulturowego z Łąkorza, Towarzystwa Naukowego PRUTHENIA z Olsztyna oraz osoby zaangażowane w ochronę lokalnego dziedzictwa.

Uczestnicy spotkania zgodnie stwierdzili, że społeczna opieka nad zabytkami to wielkie wyzwanie, a zarazem efektywny sposób zarządzania dziedzictwem. Stwierdziliśmy także, że jest ważna i wypełnia istotną przestrzeń w całościowym myśleniu o ochronie dziedzictwa. Niektóre jej formy, w tym rozwiązania ustawowe z archaiczną funkcją społecznego opiekuna zabytków, wymagają zre-

4. Olsztyn. Dom Mendelsohna. Uczestnicy warsztatów poświęconych problematyce społecznej opieki nad zabytkami, 29 września 2023. Fot. Marta Liszewska.

definiowania. Szczególnie należy doprecyzować sposób powoływania, zakres działania, prawa i obowiązki, kompetencje. Konieczne jest stworzenie nowych narzędzi wsparcia dla osób i organizacji działających w tym obszarze. Należy też propagować i wspierać wszelkie inne formy działania, w tym w szczególności działania edukacyjne. Te ostatnie uznano za priorytetowe. Istotną sprawę stanowiłoby również sieciowanie organizacji pozarządowych, wypracowanie modeli współpracy pomiędzy społecznymi opiekunami a urzędami i instytucjami oraz organizacja szkoleń merytorycznych w celu wzmacniania kompetencji. Trzeba też podjąć działania mające na celu podniesienie rangi – jak również nadać jeszcze większą – społecznego opiekuna zabytków

Wszystkie poruszone wyżej tematy wymagają namysłu, publicznej debaty oraz wypracowania odpowiednich narzędzi do realizacji założonych celów. Powinno się to odbywać w kręgu różnych środowisk z terenu całego kraju.

Dlatego uczestnicy warsztatów rekomendują zorganizowanie przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2024 roku **OGÓLNOPOLSKIEGO KONGRESU** poświęconego społecznej opiece nad zabytkami, na którym poruszone zostaną te oraz wiele innych zagadnień.

Barbara Chludzińska, Fundacja „Dziedzictwo Nasze”
Zenon Zouner, Fundacja „Dziedzictwo Nasze”
Jan Ostrowski, Stowarzyszenie Ochrony Przyrody i Dziedzictwa Kulturowego
Bogdan Radzicki, Towarzystwo Naukowe PRUTHENIA
Ewa Romanowska, Fundacja „Borussia”
Kornelia Kurowska, Fundacja „Borussia”
Maja Dzieciątek, Towarzystwo Miłośników Olsztyna
Maryla Paturalska, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, Oddział w Olsztynie
Hanna Mackiewicz, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, Oddział w Olsztynie
Iwona Liżewska, Towarzystwo Opieki nad Zabytkami, Oddział w Olsztynie
Dorota Łepkowska, Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”
Izabela Treutle, Lidzbark Warmiński
Piotr Kamiński, Jonkowo

Iwona Liżewska